

УДК 378.016:[008:7]

Олена Полатайко

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ ТЕСТІВ У КУРСІ ІСТОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ

В статті розглядаються функції, види та особливості застосування тестів в курсі історії та методики викладання художньої культури. Підкреслено значення візуальних тестів у процесі фахової підготовки майбутніх вчителів художньої культури. Запропоновано систему тестових завдань, яка відповідає трьом рівням художньої культури особистості. Наведено приклади візуальних тестових завдань на художньому матеріалі та критерії їх оцінювання.

Ключові слова: візуальні тести, методика викладання художньої культури, фахова підготовка вчителя.

Однією з важливих проблем сучасної педагогіки мистецтва є підвищення рівня підготовки фахівців. Якість фахової підготовки залежить від багатьох чинників, зокрема, від наукових підходів і методів викладання та контролю. Вимоги до рівня знань студентів викликають необхідність опрацювання ними значного обсягу наукової, історичної та мистецтвознавчої літератури, аналізу та інтерпретації творів мистецтва. Перевірка знань, а також умінь студентів аналізувати, порівнювати, узагальнювати та створювати вербальні художньо-педагогічні інтерпретації мистецьких творів можливо за допомогою різних методів контролю, серед яких вагому роль відіграють тестові завдання.

Практика використання тестів з метою контролю знань посіла значне місце в у сучасній педагогіці. Її теоретичне обґрунтування, мета, функції, зміст, методи, інструменти, процедури оцінювання знань розкрито в наукових доробках вітчизняних та зарубіжних авторів різних галузей педагогіки (В. Аванесов, М. Берещук, Ю. Бархаєв, К. Дятлова [1; 2; 4] та інші).

Інтерес до тестового контролю та особливостей його використання в педагогіці мистецтва, зокрема в курсі історії та методики викладання художньої культури знайшов відображення у навчальному посібнику О. П. Щолокової «Світова художня культура. Тести і завдання» [3]. У посібнику розкрито особливості контролю знань мистецьких дисциплін, запропоновано комплекс тестових завдань трьох рівнів складності за кожною темою курсу. Незаперечною перевагою даного видання є змістове наповнення тестів, точно визначена кількість можливих відповідей, представлені й самі відповіді, а також список рекомендованої літератури.

Таким чином, посібник може бути використано студентами не лише для перевірки знань, а й для самостійної підготовки.

Разом з тим, для педагогічної діяльності майбутнього вчителя художньої культури важливим є не лише наявність теоретичних знань з історії та методики художньої культури, а й великий художній досвід, який можливо здобути лише сприймаючи твори мистецтва. Відтак перевірка знань художнього матеріалу є необхідною складовою будь-якого контролю. Крім того, у практиці спостерігається негативна тенденція застосування форми тестів з можливістю вибору лише однієї правильної відповіді з 3–4 запропонованих, що призводить не стільки до контролю знань, скільки до процесу вгадування.

Мета даної статті – розкрити основні функції та особливості візуальних тестів, запропонувати для застосування на практиці тестові завдання на основі сприйняття художніх творів.

Тестові завдання виконують декілька важливих функцій, домінуючою з яких є *діагностична (контрольна)*. Проте, сьогодні в педагогіці вищої школи окреслилась нова тенденція – використання тестів не лише з метою контролю, а й в процесі вивчення нового матеріалу, що вбачається доволі перспективним та доречним, зокрема при вивченні історії та методики художньої культури. *Навчальна* функція педагогічних тестів знаходить прояву виконанні певних завдань: забезпеченні пропедевтики та актуалізації мистецьких знань при вивченні нового теоретичного та художнього матеріалу; закріпленні знань за темою при концентрації уваги на ключових поняттях та питаннях; систематизації мистецьких знань студентів. Відповідь на тестові завдання – вибір правильних відповідей з переліку запропонованих, об'єднання елементів за певною ознакою, знаходження відповідності, визначення послідовності – це результат блискавичних розумових операцій студента. Виконання цих аналітичних дій надає студенту додаткову можливість опрацювати навчальний матеріал.

Здійснення *виховної та мотиваційної функцій* педагогічних тестів також залишаються поза сумнівом. Незалежне тематичне або контрольне тестування підвищує мотивацію до навчання, що ґрунтується на глибокому переконанні в об'єктивності оцінки, розвиває дух суперництва у досягненні особистісних результатів, підвищує інтерес до майбутньої педагогічної спеціальності. *Методична функція* тестування полягає у забезпеченні зворотного зв'язку педагогічного процесу, впливаючи тим самим на вибір методів та підходів навчання, змістового наповнення та рівня складності тестів [4].

Досвід викладання курсів «Історія художньої культури» та «Методика викладання художньої культури» показали необхідність розробки та застосування *візуальних тестів* та тестових завдань з метою підвищення інтересу до творів мистецтва та їх інтерпретації, розширення

мистецьких знань, розвитку художньо-образного мислення студентів.

Ми пропонуємо розглянути приклади візуальних тестів, які можна застосовувати як окремо, так і в комплексі зі звичайним тестовим опитуванням. Зміст тестових завдань залежить від їх мети, тому може змінюватись відповідно до художніх інтересів, рівня підготовки студентів та теми.

Система тестових завдань відповідає трьом рівням художньої культури особистості та художньо-образного мислення: репродуктивному, репродуктивно-пошуковому та творчому[3].

На першому – репродуктивному – рівні відбувається відтворення за допомогою підказки на основі вже отриманих знань. Цей рівень визначає ступінь засвоєння студентом теоретичного матеріалу. Тести-завдання групуються за такими аспектами: впізнавання, відмінність та класифікація.

1. Упізнавання: Чи погоджуєтесь Ви з тим, що розквіт мистецтва високої класики у Стародавній Греції припадає на середину V століття до н.е.? (Варіанти відповіді – так, ні. Еталон відповіді – Так).

Візуальний варіант. Чи погоджуєтесь Ви з тим, що запропоновані твори (наприклад фото скульптур Праксителя та Скопаса) створено в період високої класики у Стародавній Греції? (Варіанти відповіді – так, ні. Еталон відповіді – Так).

2. Відмінність: Виберіть з переліку засоби виразності живопису: об'єм, композиція, колір, матеріал, перспектива, світлотінь, малюнок, фактура, інтонація, жест. (Еталон відповіді – композиція, колір, перспектива, малюнок).

(Або: виберіть з переліку засоби виразності графіки: колір, малюнок, довжина штриха, товщина штриха, світло, використання різних напрямків штриха, жест, композиція).

Візуальний варіант. Продемонструйте студентам два художніх твори на власний вибір – один графічний, інший живописний – та запропонуйте об'ємний список засобів виразності різних та запропонованих видів мистецтва. Завдання: уважно подивіться на представлені твори, виберіть з переліку засоби виразності кожного з них.

3. Класифікація: Встановіть відповідність, поєднавши назви творів з ім'ям митця. Виберіть зі списку авторів запропонованих творів:

1. «Клятва Гораційів»	a) Хоггарт	1.
2. «Суд»	b) Гудон	2.
3. «Прачка»	c) Давид	3.
4. «Статуя Вольтера»	d) Шарден	4.
5. «Атрибути мистецтва»		5.
6. «Тріумф депутата»		6.

Використовуючи візуальний варіант, завдання можна ускладнити. Продемонструвати студентам одночасно візуальний ряд з репродукціями

певних творів. Завдання: перед вами шість творів, кожен з них має свій номер. Виберіть зі списку авторів ім'я, що відповідає певному твору з візуального ряду та впишіть біля кожної цифри відповідне прізвище та назву даного твору.

Можна також дати завдання на пошук іншої відповідності. Наприклад, після вивчення теми «Художня культура Високого Відродження» продемонструвати репродукції у вільному порядку:

- Тиціан – «Венера Урбінська», «Магдалена, що кається», «Даная»;
- Мікелянджело – «Давид», «Мойсей», «Страшний суд»;
- Ботічеллі – «Весна», «Народження Венери»;
- Леонардо да Вінчі – «Мадонна Літа», «Мадонна Бенуа», «Джоконда»;
- Рафаель – «Сікстинська Мадонна», «Мадонна зі щигляням», «Афінська школа».

Студентам дається завдання уважно подивитися на кожен твір та визначити автора. Для ускладнення завдання можна не попереджати студентів про те, роботи яких саме митців буде продемонстровано. Такий метод можливо застосовувати при перевірці знань у межах вивчення однієї теми або всього матеріалу.

II рівень – репродуктивно-пошуковий – відповідає II рівню сформованості художньої культури, а відтак і художньо-образного мислення.

Група тестів містить тест-доповнення та тест-узагальнення, які не мають підказки зовні, проте не передбачають однозначної відповіді, а спонукають до пошуку самостійного рішення на основі отриманих знань. Окрім того цей рівень має тест-пошук, рішення якого є результатом самостійного міркування та аргументованої відповіді студента. Наприклад:

1. *Тест-доповнення*. Назвіть відомих вам скульпторів грецької класики.

1) Мірон; 2) Поліклет; 3) ...; 4) ...; 5) ...; 6) ...; 7) ...; 8) ... (Приклад відповіді-доповнення: Фідій, Лісіпп, Агесандор, Скопас, Пракситель, Леохар).

Не кожне завдання можна подати у візуальному варіанті. Проте, тест-доповнення може бути застосовано при вивченні інших тем, наприклад, при вивченні масок комічного театру *commediadell'arte*.

Завдання візуального варіанту тесту: виберіть з ряду запропонованих у візуальному ряду ті маски, що відносяться до театру *commediadell'arte* та запишіть їх назви. (Еталон відповіді – «слуги»-маски: Бригелла, Арлекін, Пульчинелла, Серветта, Коломбіна; сатиричні маски: старий купець Панталоне; боягуз Капітан, базіка Доктор, педантичний Тарталья)

2. *Тест – узагальнення*. За допомогою якого творчого методу створено: «Подорож Гулівера» (Д. Свіфт), «Робінзон Крузо» (Д. Дефо), «Кар'єра марнотрата» (У. Хоггарт)? (Еталон відповіді – просвітницький

реалізм.)

Візуальний варіант. Демонструємо фото скульптурного портрету Вольтера (Гудон), церкви святої Женев'єви в Парижі (Суфло), репродукцію «Клятва Гораціїв» (Давид). Запитання: за допомогою якого творчого методу створено дані шедеври? (Еталон відповіді – класицизм).

3. *Тест-пошук (тест-міркування).* Як ви розумієте вислів Д. Свіфта: «Слава розуму і великого знання є заміною блакитній стрічці або вбранню?» (Відповідь-орієнтир: так автор висловив ідеологію Просвітництва).

Візуальний варіант тесту-міркування. Після перегляду та аналізу серій гравюр «Кар'єра марнотрата» та «Кар'єра повії» У. Хоггарта дати студентам завдання: виділіть найсуттєвіші характерні риси художньої мови художника У. Хоггарта. Передбачається, що студенти орієнтовно дадуть таку відповідь:

- художник обирає соціально гострі теми та сюжети для своїх творів;
- реалістичне зображення образів;
- фарс і драма, комічне і трагедійне об'єднані в сатиричні серії;
- сюжет кожної серії картин або гравюр розгортається подібно до сюжету багатоактної п'єси;
- дійові особи розташовані на полотні, як актори на сцені.

Тестові завдання **III рівня (творчого)** мають на меті виявити самостійну позицію студента, його ставлення до художнього твору та до проблем мистецтва й життя. У тестових завданнях цього рівня немає і не може бути готової відповіді-еталону або відповіді-орієнтиру.

Подаємо для прикладу декілька таких завдань:

1. Демонструємо фотографії соборів у готичному стилі (Кельнський, Нотр-Дам де Парі) та ставимо запитання: «Як ви розумієте вислів В. Гюґо: «Архітектура – величезна кам'яна симфонія, яка виникає у результаті чудового поєднання усіх творчих сил цілої епохи?»

2. Чим пояснюється, на Вашу думку, глибокий психологізм і одухотвореність портретів пензля художників-романтиків? (Е. Делакруа «Портрет Шопена», «Портрет Жорж Санд», Т. Жеріко «Портрет артиста в гримерній», «Портрет волоцюги»).

3. Розкрийте задум художника у картині (демонструється твір мистецтва за вибором викладача).

4. Створіть вербальний образ картини Врубеля «Демон» (або «Царівна-Лебідь»). Знайдіть літературний та музичний аналогі.

5. У чому полягає вплив образотворчого (музичного, поетичного) мистецтва на людину?

6. Поясніть, як розуміти слова Ф. Ніцше про сприйняття мистецтва: «Відкрий своє... велике «третє око», що через два інших дивиться на світ!»?

7. Студентам пропонується 4 живописні твори (наприклад, твори: епохи північного Відродження – І. Босх «Сім смертних гріхів», бароко – П. Рубенс «Союз Землі та Води», імпресіонізм – К. Моне «Латаття», сюрреалізм – С. Далі «Нарцис») та завдання – визначити художній метод, стиль або епоху створення добутку та аргументувати свою точку зору.

8. Створіть вербальну інтерпретацію твору мистецтва (твір обирається за відповідною темою та демонструється).

Найбільші складності виникатимуть у викладача при оцінюванні даного виду завдань. Тому, рекомендуємо завдання цього рівня оцінювати за такими критеріями:

- здатність самостійно застосовувати знання, навички та уміння при відповіді;
- уміння аргументовано розкривати свою точку зору з яскраво вираженим ставленням до твору чи явища мистецтва;
- доречне використання мистецтвознавчої, філософської термінології;
- наявність великого арсеналу прикладів художніх творів у різних видах мистецтва;
- здатність самостійно орієнтуватися у взаємозв'язках мистецтв;
- врахування аксіологічної та виховної функції мистецтва [4].

Запропоновані тести, як звичайні, так і візуальні, можна застосовувати протягом усіх років навчання за кожною темою або з метою модульного контролю. Для перевірки знань зручніше застосовувати тести І і II рівнів та *візуальний колоквиум* (визначення назви кожного з 20–25 творів у почерговому візуальному ряду та його автора). Що стосується модульного контролю, то тестові завдання можуть складатися із різноманітних комбінацій¹. Це стимулює студентів до активного мислення і розв'язання завдань. З'ясувалося, що студентів найбільш цікавлять проблемні завдання, котрі не вимагають точної єдиної відповіді, а передбачають обмірковування і самостійний висновок.

Застосування тестових завдань, зокрема візуальних, дозволяє акцентувати увагу студентів на найважливіших, значимих питаннях певної теми, дає можливість самостійної підготовки до семінарів. Перевірка знань і умінь студентів за допомогою візуальних тестів може бути розглянута як етап контролю в модульно-рейтинговій системі навчання. Запропоновані форми урізноманітнять заняття, підвищують рівень контролю, збагатять художній досвід та посилять інтерес студентів до історії художньої культури та методики її викладання.

Педагогічна діяльність майбутнього вчителя художньої культури

---

¹ Комплекси різноманітних модульних тестів можна знайти у виданні: *Полатайко О. М.* Формування художньо-образного мислення студентів у курсі «Методика викладання художньої культури»: навчально-методичний посібник / О. М. Полатайко. – К. : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2012. – С. 120–124.

вимагає від студента широкого кола теоретичних знань та обсягу візуального матеріалу, ґрунтовного художнього досвіду. А відтак, питання застосування візуальних тестів у курсі історії та методики викладання художньої культури вимагає подальшого вивчення у напрямку змістового наповнення, системи та критеріїв оцінювання знань та умінь студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесов В. С. Композиция тестовых заданий : учебная книга для преподавателей вузов, техникумов и училищ, учителей школ, гимназий и лицеев, для студентов и аспирантов педагогических вузов. – М. : Центр тестирования, 2002.
2. Берещук М. Діагностичні і навчальні функції тестового педагогічного контролю / Берещук М., Бархаєв Ю., Стадник Г. // Тестування і моніторинг в освіті. – 2007. – № 6–7.
3. Щолокова О. П. Світова художня культура. Тести і завдання : навчальний посібник / О. П. Щолокова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 122 с.
4. Дятлова К. Д. Материалы курса «Составление и использование педагогических тестов при обучении биологии»: лекции 1–4 / Ксения Дмитриевна Дятлова. – М. : Педагогический университет «Перове сентября», 2010. – 76 с.
5. Чельшева Т. В. Основы художественной культуры. Мировая художественная культура : тестовые задания для учащихся общеобразовательных школ и абитуриентов ВУЗов / Т. В. Чельшева, Ю. В. Янике. – М. : Гуманитарное изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 208 с.
6. Полатайко О. М. Формування художньо-образного мислення студентів у курсі «Методика викладання художньої культури» : навчально-методичний посібник / О. М. Полатайко. – К. : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2012. – 165 с.